

Bureau voor Archeologie Rapport 207

Smederij 3, Noordwijkerhout, gemeente Noordwijkerhout: een bureau- en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen

Colofon

titel: Bureau voor Archeologie Rapport 207. Smederij 3,
Noordwijkerhout, gemeente Noordwijkerhout: een bureau- en
inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen

auteur: M. Hanemaaijer (KNA prospector Ma)

autorisatie: A. de Boer (KNA senior prospector)

datum: 19 september 2016

ISSN: 2214-6687

© Bureau voor Archeologie

Koningsweg 244 Utrecht

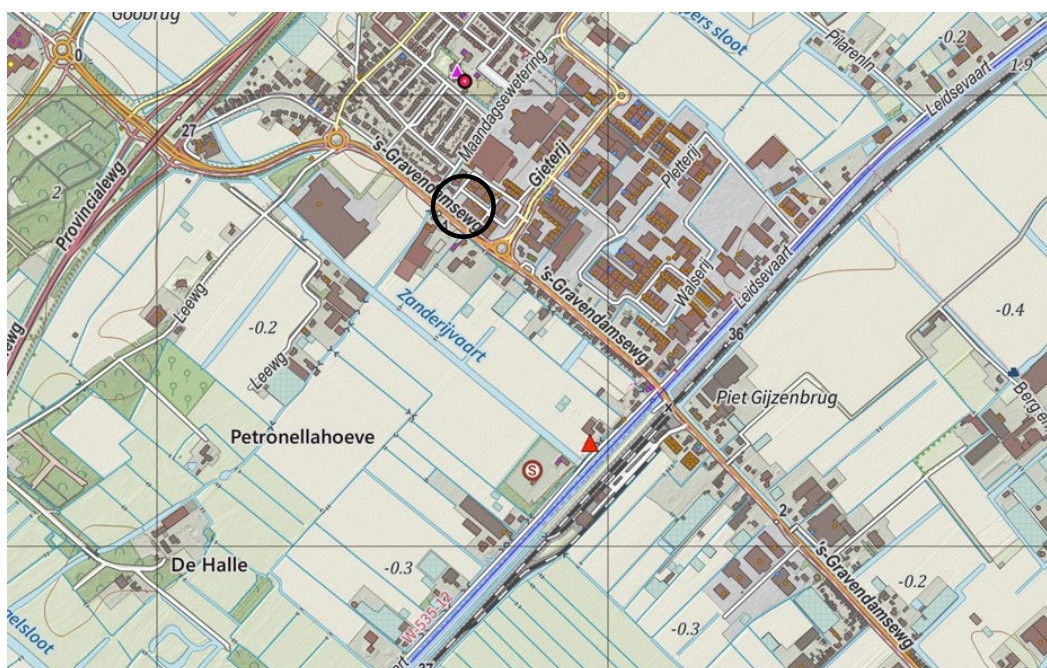
T 030 245 18 95

E info@bureauvoorarcheologie.nl

I <https://www.bureauvoorarcheologie.nl>

Administratieve gegevens

Projectnummer	2015040302
Provincie	Zuid-Holland
Gemeente	Noordwijkerhout
Plaats	Noordwijkerhout
Toponiem	Smederij 3
Centrum locatie (m RD)	X 93.662 Y 473.765
Omvang plangebied	1730 m ²
ARCHIS onderzoeksmeldingsnummer	2681719100
Soort onderzoek	een bureau- en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen
Opdrachtgever	Soilution, Dhr. T. van Lexmond
Uitvoerder	Bureau voor Archeologie
Kaartblad	30F
Periode van uitvoering	Juli 2015
Bevoegd gezag	Gemeente Noordwijkerhout
Beheerder en plaats van documentatie	Bureau voor Archeologie, Koningsweg 244, Utrecht

Figuur 1: Ligging van het plangebied (www.opentopo.nl).

Inhoudsopgave

	Samenvatting.....	5
1	Inleiding.....	6
	1.1 Doelstelling en vraagstelling.....	7
2	Bureauonderzoek.....	8
	2.1 Methode.....	8
	2.2 Huidige situatie en beoogde ingreep.....	8
	2.3 Aardkunde.....	8
	2.4 Bewoning en historische situatie.....	9
	2.5 Bekende Waarden.....	10
	2.6 Gespecificeerde verwachting.....	14
3	Booronderzoek.....	16
	3.1 Methode.....	16
	3.2 Resultaten.....	16
	3.3 Interpretatie.....	17
4	Conclusie.....	18
5	Advies.....	19
6	Literatuur.....	20
	Figuren.....	21
	Bijlage 1: Boorbeschrijvingen.....	28

Samenvatting

Bureau voor Archeologie heeft een bureau- en booronderzoek uitgevoerd voor bouwwerkzaamheden aan de Smederij 3 te Noordwijkerhout.

Het onderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de richtlijnen van de KNA, protocollen 4002 en 4003. In het kader van het onderzoek zijn kaarten, databases en literatuur geraadpleegd om te komen tot een gespecificeerde archeologische verwachting van het gebied.

De beoogde ingreep bestaat uit de uitbreiding van een bedrijfspand. De verstoringsdiepte is nog niet bekend. Waarschijnlijk zal de open ontgraving reiken tot ca. 80 cm -mv. Waarschijnlijk wordt er gebruik gemaakt van funderingspalen.

Het plangebied bevindt zich waarschijnlijk binnen een strandvlakte, al dan niet met afgevlakte duinen. Ten oosten van het plangebied bevindt zich de strandwal van Noordwijkerhout. Op de strandwal en de flanken hiervan kunnen archeologische resten vanaf het Neolithicum voorkomen. In de omgeving van het plangebied heeft grondverzet plaatsgevonden in het kader van zandwinning. Uit historische en actuele hoogtegegevens lijkt naar voren te komen dat het plangebied recentelijk is opgehoogd, waarschijnlijk bij het bouwrijp maken van het industrieterrein waarbinnen het plangebied ligt.

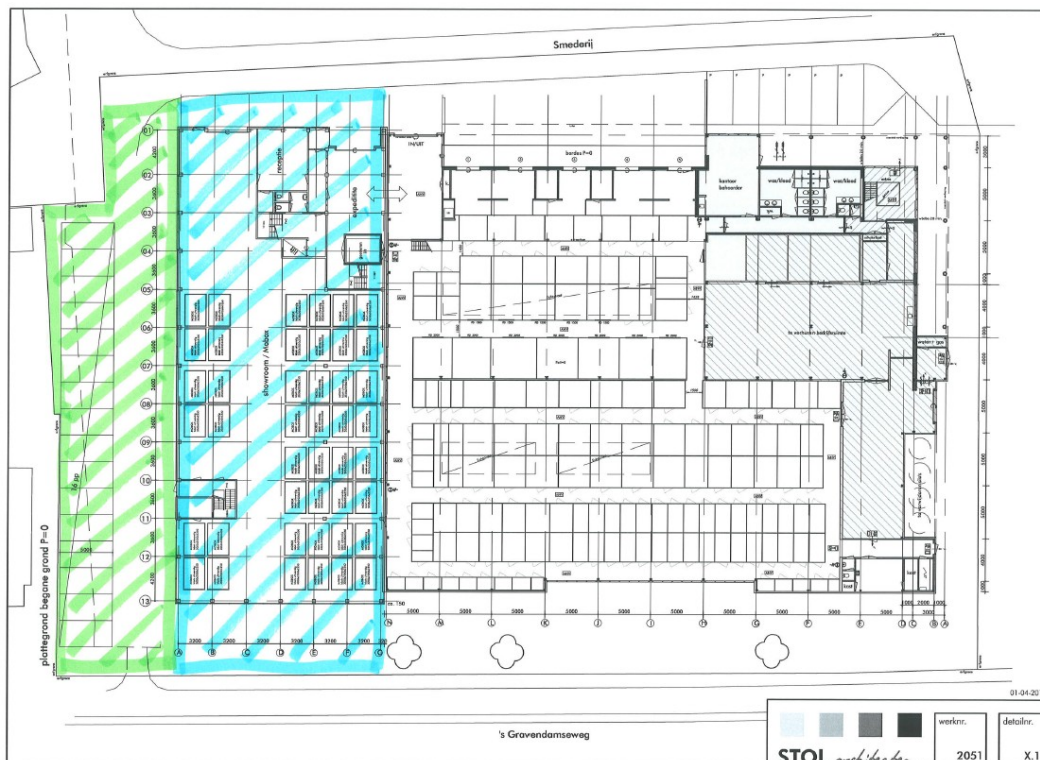
In het plangebied zijn vijf boringen gezet tot 200 cm -mv. In de ondergrond van het plangebied zijn strand- of duinafzettingen aangetroffen. Hierop bevindt zich een recentelijk opgebracht pakket. In de strand- en duinafzettingen zijn geen humeuze lagen aangetroffen die wijzen op een potentieel bewoningsniveau. Er zijn geen aanwijzingen voor archeologische waarden in het plangebied.

Bureau voor Archeologie adviseert het plangebied vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling.

Dit onderzoek is met de grootst mogelijke zorgvuldigheid uitgevoerd. Het is echter nooit uit te sluiten dat toch archeologische resten worden aangetroffen bij de graafwerkzaamheden. Eventuele archeologische resten is men verplicht te melden bij de Minister van OCW in overeenstemming met artikel 53 van de Monumentenwet uit 1988. In dit geval wordt aangeraden om contact op te nemen met de gemeente Noordwijkerhout.

1 Inleiding

Bureau voor Archeologie heeft een archeologisch onderzoek uitgevoerd voor bouwwerkzaamheden aan de Smederij 3 te Noordwijkerhout.

Figuur 2: Ontwerptekening van het plangebied, het blauwe arcering is de nieuwbouw, de groene is een parkeerplaats.

In het plangebied geldt de dubbelbestemming Waarde Archeologie 1. Dit houdt in dat archeologisch onderzoek verplicht is bij bouwwerken groter dan 100 m² en graafwerkzaamheden dieper dan 30 cm -mv.

Het plangebied heeft een oppervlak van ca. 1730 m², zie fig. 2. De beoogde ontwikkeling leidt tot een bodemverstoring van waarschijnlijk 80 cm -mv exclusief mogelijke funderingspalen. Hiermee overschrijdt het plan de vrijstellingscriteria en geldt de verplichting om een onderzoek op de locatie uit te voeren.

Het onderzoeksgebied is een zone met straal van circa 500 m daaromheen.

In Nederland wordt voor het vaststellen van de archeologische waarde van een plangebied de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.3) gehanteerd. Gemeenten kunnen hierop aanvullende uitvoeringskaders vaststellen. De gemeente Noordwijkerhout heeft geen aanvullende uitvoeringskaders vastgesteld voor het uitvoeren van archeologisch vooronderzoek, noch zijn deze voor dit project afzonderlijk opgesteld. Dit onderzoek is gebaseerd op de criteria die in de KNA staan geformuleerd. Het Plan van Aanpak voor het veldwerk is getoetst en goedgekeurd door de gemeente

1.1 Doelstelling en vraagstelling

Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting. Het doel van het veldonderzoek is het controleren en verfijnen van de archeologische verwachting zodat een beslissing genomen kan worden over hoe met eventuele archeologische waarden rekening moet worden gehouden bij de voorgenomen werkzaamheden.

Het veldonderzoek is uitgevoerd als booronderzoek (IVO – O) had de verkennende vorm. Met het verkennende veldonderzoek wordt inzicht verkregen in de vormeenheden van het landschap, voor zover deze van invloed zijn op de locatiekeuze in het verleden. Hiermee kunnen kansarme zones worden uitgesloten en kansrijke zones worden geselecteerd.

De volgende onderzoeksvragen zijn in dit onderzoek gebruikt:

- Waaruit bestaan de voorgenomen bodemingrepen?
- Wat is de landschappelijke ligging van het plangebied in termen van geomorfologie, geologie en bodemkunde?
- Is sprake van een natuurlijke (intacte) bodemopbouw of is deze (deels) verstoord? Indien sprake is van verstoringen, wat is de diepte en omvang van de verstoring?
- Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?
- Indien er (mogelijk) archeologische waarden aanwezig zijn:
 - Worden deze archeologische waarden verstoord door de voorgenomen bodemingrepen? Zo ja, op welke wijze?
 - Welke maatregelen kunnen worden genomen om voldoende rekening te houden met deze archeologische waarden?

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode

Het bureauonderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de richtlijnen van de KNA 3.3, protocol 4002.¹

In het kader van het onderzoek zijn kaarten, databases en literatuur geraadpleegd om tot een gespecificeerde archeologische verwachting van het gebied te komen. Eerst wordt het plan- en onderzoeksgebied vastgesteld en het onderzoek gemeld bij ARCHIS. Daarna wordt achtereenvolgens de aardkundige, archeologische en historische context van het te onderzoeken gebied bestudeerd. Deze gegevens leiden tot het opstellen van een gespecificeerde verwachting. In de gespecificeerde verwachting worden de mogelijk aanwezige archeologische waarden beschreven in termen van onder meer de diepteligging, omvang, ouderdom en conservering.

Genoemde stappen leidden tot onderhavig rapport en het openbaar maken van de resultaten bij Archis en het e-Depot voor de Nederlandse Archeologie.² In de hierna volgende hoofdstukken worden de belangrijkste onderzoeksgegevens gepresenteerd.

2.2 Huidige situatie en beoogde ingreep

Het plangebied ligt in de gemeente en plaats Noordwijkerhout aan de Smederij 3. Op het adres is een bedrijf gevestigd dat zich richt op het flexibel verhuren van kantoorruimtes en opslagboxen. Het plangebied is deels verhard met stelconplaten en asfalt en deels in gebruik als grasveld (fig. 3 en 4) en heeft een oppervlak van ca. 1730 m². Het plangebied wordt begrensd door de 's Gravendamse weg in het zuiden en bebouwing aan de overige zijden.

De beoogde ingreep bestaat uit de uitbreiding van het bedrijfspand (fig. 2). De uitbreiding vindt plaats aan de noordwestzijde van het bestaande pand. De verstoringsdiepte is nog niet bekend. Waarschijnlijk zal de open ontgraving reiken tot ca. 80 cm -mv, waarschijnlijk wordt er gebruik gemaakt van funderingspalen.

2.3 Aardkunde

De aardkundige gegevens staan samengevat in tabel 1.

Het plangebied ligt in ArcheoRegio het Hollands Duingebied. Het Pleistocene oppervlak ligt op -15 tot -20 m NAP. Hierop liggen marine afzettingen, Strandafzettingen en Duinafzettingen. De strandafzettingen zijn gevormd bij het gemiddelde zeeniveau of daarboven. De zeespiegel staat bij de vorming van de strandwal van Noordwijkerhout op ca. -2 m NAP. De top van de strandafzettingen worden zodoende op deze diepte of ondieper verwacht. Het plangebied ligt op circa 0,4 m NAP. Op de geomorfologische kaart is het plangebied niet gekarteerd. In de directe omgeving van het plangebied bevindt zich een ingesloten strandvlakte al dan niet met vervlakte duinen en afgegraven/geëgaliseerde duinen/strandwallen (fig. 5).³

1 (SIKB 2010)

2 (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en Data Archiving and Networking Services)

3 (Alterra 2004)

Het maaiveld van het plangebied ligt op ca. 0,4 m NAP (fig. 6).⁴ Uit de hoogtereliëfkaart die op basis van de hoogtegegevens van het AHN2 is gemaakt blijkt een opvallend hoogteverschil met het maaiveld ten zuiden van de 's Gravendamseweg. Het maaiveld ten zuiden van het plangebied ligt ca. 50 cm lager. Uit historische hoogtegegevens blijkt dat in de jaren 70 van de vorige eeuw de gemiddelde maaiveldhoogte rondom het plangebied op ca. -0,2 m NAP lag.⁵ Hieruit wordt geconcludeerd dat het plangebied waarschijnlijk bij het bouwrijp maken van het bedrijventerrein waar het plangebied in ligt is opgehoogd.

In de omgeving van het plangebied komen kalkhoudende enkeerdgronden voor. Dit zijn zanderijgronden, of afgegraven geëgaliseerde oude duinen. De gronden zijn diep omgewerkt waardoor een dikke humushoudende bovengrond is ontstaan.⁶

Bron	Situatie plangebied, omschrijving
Geologie ⁷	Formatie van Naaldwijk; strandzand op zeezand en -klei en Formatie van Nieuwkoop; veen in de rivier- en kustvlakte
Geomorfologie (fig. 5) ⁸	Niet gekarteerd, bebouwde kom, omringd door ingesloten strandvlakte al dan niet met vervlakte duinen
AHN (fig.5 en 6) ⁹	ca. 0,4 m NAP
Bodemkunde ¹⁰	Niet gekarteerd, bebouwde kom, omringd door kalkhoudende enkeerdgronden, matig fijn zand

Tabel 1: Aardkundige waarden.

2.4 Bewoning en historische situatie

De strandwal die nabij het plangebied ligt is vanaf het Neolithicum bewoond. Resten van bewoning uit de prehistorie en de Romeinse tijd zijn echter fragmentarisch. De oudste vermelding van Noordwijkerhout stamt uit 889 na Christus. De huidige historische kern is ontstaan in de Late Middeleeuwen langs de doorgaande weg die van noord naar zuid over de strandwal loopt, ca. 1500 m ten noorden van het plangebied. De “zanderijgronden” die in de omgeving van het plangebied zijn gekarteerd wijzen erop dat hier op grote schaal grondverzet heeft plaatsgevonden ten behoeve van zandwinning en bloembollenteelt.

Op de oudste geraadpleegde oude kaart, de kadastrale minuut uit 1811-1832, is het plangebied onbebouwd en in gebruik als grasland (fig. 7). Ook op de Bonnekaarten uit 1877-1927 is het plangebied in gebruik als grasland (fig. 8). Op de topografische kaart uit 1951 is ten westen van het plangebied een pand afgebeeld (fig. 9). Op de topografische kaart uit 1958 loopt door het plangebied een toegangsweg naar een fabriek (fig. 10). Op de topografische kaart uit 1981 maakt het plangebied deel uit van verhard terrein rondom de fabriek (fig. 11). Op de topografische kaart uit 1995 is de bebouwing ten noorden van het plangebied voor het eerst afgebeeld (fig. 12). Het bestaande pand aan de Smederij 3 dat wordt uitgebreid is gebouwd in 1992.¹¹

4 (Kadaster - PDOK 2014)

5 (Meetkundige Dienst RWS 1942-1983)

6 (Markus e.a. 1982)

7 (De Mulder 2003)

8 (Alterra 2004)

9 (Kadaster - PDOK 2014)

10 (Alterra Wageningen UR 2012)

11 (Kadaster 2013)

2.5 Bekende Waarden

Archeologische waarnemingen en onderzoeksmeldingen staan weergegeven in fig. 13 en staan toegelicht in tabel 2.

Ten noordwesten van het plangebied heeft in het kader van de aanleg van een nieuw riool een bureauonderzoek en een archeologische begeleiding plaatsgevonden (onderzoeksmeldingen 34.758, 39.813). Bij de archeologische begeleiding zijn alleen akkercomplexen jonger dan de 17^e eeuw aangetroffen.

Ongeveer 420 m ten noordwesten van het plangebied heeft een booronderzoek plaatsgevonden (onderzoeksmelding 14.904). Hierbij bleek de bodem tot grote diepte verstoord. Het plangebied is vrijgegeven.

Ongeveer 420 m ten noordoosten van het plangebied heeft eveneens een booronderzoek plaatsgevonden (onderzoeksmelding 22.573). Ook hier bleek de bodem tot op grote diepte omgewerkt.

Ongeveer 160 m ten zuidoosten van het plangebied heeft een booronderzoek plaatsgevonden (onderzoeksmelding 29.928). Hier bleek de bodem deels verstoord. Er is geadviseerd om bij grondwerkzaamheden dieper 70 tot 200 cm -mv aanvullend archeologisch onderzoek uit te voeren.

In het kader van het realiseren van een afvalwater transportleiding heeft een bureau en booronderzoek plaatsgevonden (onderzoeksmeldingen 32.362 en 33.374). Op basis van de resultaten van het Inventariserend Veldonderzoek is geadviseerd om plaatselijk een archeologisch vervolgonderzoek uit te laten voeren in de vorm van een Archeologische Begeleiding.

Ter plaatse van de N443 heeft een bureau- en booronderzoek plaatsgevonden (onderzoeksmelding 51.802 en 52.217). Aangezien geen aanwijzingen zijn aangetroffen van de aanwezigheid van archeologische waarden is het plangebied vrijgegeven voor de voorgenomen ontwikkeling.

Op de beleidskaart van de gemeente Noordwijkerhout heeft het plangebied een hoge verwachting vanwege de veronderstelde ligging van het plangebied op een hoge strandwal, al dan niet met duinen. De ligging van het plangebied op een hoge strandwal is vermoedelijk gebaseerd op hoogstegevens.¹²

Bron	omschrijving
Archeologische terreinen	geen
Waarnemingen	429.417 - Noordwijkerhout - Victor Zuid Zie verder onderzoeksmelding: 39.813:
Vondstmeldingen	geen
Onderzoeksmeldingen	14.904 - Noordwijkerhout - Kerkstraat 91 – bureau- en booronderzoek <u>toelichting:</u> Op basis van zowel de geologische ondergrond als de bekende archeologische waarden kan gesteld worden dat de kans op archeologische waarden op de locatie zeer groot is. Gezien de bekende archeologische waarden in de omgeving, aangetroffen in oude duin- en strandwalafzettingen, moet rekening worden gehouden met sporen en/of vondsten vanaf het Laat Neolithicum. Tijdens het booronderzoek is gebleken dat de grond te een grote diepte is omgewerkt. Er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. <u>advies:</u> Het plangebied is vrijgegeven.

¹² (Schutte 2007)

Bron	omschrijving
	<p>22.573 - Noordwijkerhout - Maandagsewetering – bureau- en booronderzoek</p> <p><u>toelichting:</u> Het veldwerk heeft aangetoond dat de bodem binnen alle vier de locaties tot op een diepte van 2 à 4 meter is verstoord. Zowel uit de bureaustudie, informatie van de huidige eigenaar van drie van de vier locaties en het aangetroffen bodemprofiel, kan worden aangenomen dat hier sprake is van <i>diepdelven</i> dan wel <i>omspuiten</i>, waarbij het bodemprofiel tot op een diepte van maximaal 6 m -mv is omgezet. Hierbij zijn de oorspronkelijk aan het oppervlak gelegen klei- en veenlagen in de diepte verdwenen en in het zand uit de ondergrond naar boven gehaald. De huidige bouwvoor is dan ook afkomstig uit de ondergrond. De ogenschijnlijke intactheid van enkele bodemprofielen (zand met intacte veenlagen) is bedrieglijk: de natuurlijke zandondergrond is hier afgezogen waarbij het gehele profiel enkele meters naar beneden is "gevallen".</p> <p><u>advies:</u> Gezien de mate van omzetting (mogelijk zelfs tot 6 m -mv) wordt de kans gering geacht dat zich ter plaatste nog intacte archeologische waarden bevinden. Dientengevolge wordt aanbevolen geen ander archeologische onderzoek uit te voeren en kan het terrein worden vrijgegeven.</p> <p>29.928 - Noordwijkerhout - Gravendamseweg 14A - bureau- en booronderzoek</p> <p><u>toelichting:</u> Op grond van de archeologische verwachtingen en de resultaten van het bureau- en veldonderzoek kan voor het plangebied worden gesteld dat eventuele archeologische resten uit de Bronstijd-IJzertijd intact aanwezig kunnen zijn onder de aangetroffen veenlagen. De grootste kans is dat het hierbij gaat om akkerlagen, ploegsporen, greppels en eventuele kuilen, de kans op het aantreffen van sporen van bewoning is klein. Door de graafwerkzaamheden als gevolg van het aanleggen van het bedrijventerrein, waartoe ook het plangebied behoort, zijn de lagen boven het veen waarschijnlijk min of meer verstoord geraakt. De kans op onverstoorde archeologische resten uit de periode IJzertijd tot en met de Nieuwe tijd in deze lagen is daarom klein.</p> <p><u>Advies:</u> Gezien de resultaten en verwachtingen op de aanwezigheid van archeologische waarden in het plangebied wordt geadviseerd alleen een vervolgonderzoek uit te voeren indien de graafwerkzaamheden dieper reiken dan de onderzijde van de veenlagen, een diepte van 70 tot 200 cm -mv eolische zandlaag. Om vast te stellen of er behoudenswaardige archeologische waarden aanwezig kunnen zijn op en onder het veen zou een aanvullend onderzoek het beste kunnen bestaan uit een waarderend archeologisch onderzoek door middel van proefputten of proefsleuven.</p> <p>32.362 - Noordwijk – tracé persleiding - bureauonderzoek</p> <p><u>toelichting:</u> De strandwallen rondom Noordwijk en Noordwijkerhout zijn waarschijnlijk rond 1800 v. Chr. permanent droog komen te vallen. Vanaf dit moment in het Neolithicum / Vroege Bronstijd is in het plangebied bewoning mogelijk geweest. Op de lager gelegen strandvlakten is pas vanaf de IJzertijd / Romeinse tijd bewoning mogelijk geweest doordat dit gebied vochtige omstandigheden kende als gevolg van overstromingen van de Oude Rijn. Op grond van de landschappelijke informatie van het plangebied kan echter geen uitsluitel gegeven worden op welke niveaus archeologische sporen aangetroffen kunnen worden. Archeologische sporen kunnen vanaf het Neolithicum voorkomen en in het gehele gebied aangetroffen worden. De sporen kunnen in oude bodems op verschillende niveaus aanwezig zijn en kunnen als gevolg van verstuiwingen slecht herkenbaar zijn in het veld.</p> <p><u>advies:</u> Het advies is om een inventariserend veldonderzoek uit te voeren door middel van een verkennend booronderzoek, teneinde inzicht te krijgen in de aanwezigheid van intacte of deels intacte oude bodems en met als doel kansarme zones uit te sluiten en kansrijke</p>

Bron	omschrijving
	<p>zones te selecteren voor de volgende fasen.</p> <p>33.374 - Noordwijk - Afvalwatertransportleiding Noordwijkerhout/Noordwijk - booronderzoek</p> <p><u>toelichting:</u> Booronderzoek naar aanleiding van deels ingegraven, deels geboorde leiding tussen Noordijk en Noordwijkerhout Boorders. Tijdens het veldonderzoek is geconstateerd dat van 10 van de 27 geplaatste boringen in het plangebied de bodemopbouw intact is en er mogelijke archeologische resten kunnen voorkomen binnen de ontgravingsdiepte (nummers 32, 33, 34, 69, 70, 77, 78, 112, 113 en 114).</p> <p><u>advies:</u> Op basis van de resultaten van het Inventariserend Veldonderzoek wordt geadviseerd om plaatselijk een archeologisch vervolgonderzoek uit te laten voeren in de vorm van een Archeologische Begeleiding. Daarbij moet de aanleg van de sleuf tot de volledige aanlegdiepte (respectievelijk 1,7 of 2,0 meter) begeleid worden.</p> <p>34.758 - Noordwijkerhout - Nieuwe Riolering Victor Zuid - Victor Zuid - bureauonderzoek</p> <p><u>toelichting:</u> In Victor Zuid wordt de riolering vervangen en hier en daar nieuw aangelegd. Hiervoor is een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Het daadwerkelijk te verstoren gebied omvat alleen de straten, namelijk de 'S-Gravendamse Weg, Maandagsewetering, Sint Victorlaan, Duindoornstraat en Ericastraat.</p> <p><u>advies:</u> Om de hoge archeologische verwachting van het plangebied te kunnen toetsen wordt een verkennend booronderzoek in het plangebied voorgesteld. Hoewel uit voorgaand onderzoek is gebleken dat het vaak lastig is om de archeologische waarden in Strandwal- en Duingebieden in deze regio goed in kaart te brengen, kunnen boringen wel meer inzicht geven in de opbouw en intactheid van de bodem. Daarnaast toont het bureauonderzoek aan dat er verschillende vindplaatsen in de omgeving van het plangebied op basis van boringen zijn getraceerd. Verkennende boringen in het plangebied kunnen daarom wel degelijk als instrument gebruikt worden om een meer gedetailleerde verwachting te kunnen geven over de mogelijke aanwezigheid van eventuele archeologische waarden. Indien onverhoopt een archeologische vindplaats van bijzonder belang zal worden aangetroffen bij de aanleg van de riolering zal contact opgenomen moeten worden met het bevoegd gezag om eventuele (tijdelijke) staking van de werkzaamheden te kunnen overwegen. De overname van de aanbevelingen is afhankelijk van het oordeel van het bevoegd gezag.</p> <p>39.813 - Noordwijkerhout – Nieuwe Riolering Victor Zuid - begeleiding</p> <p><u>toelichting:</u> Bij de begeleiding zijn geen intacte archeologische waarden ouder dan de Nieuwe Tijd aangetroffen, behalve akkercomplexen. Op basis van het vondstmateriaal dateren wij deze op jonger dan de 17e eeuw. Er is een mogelijke bodem aangetroffen, in de vorm van een humeuze laag. Aangezien hier geen vondstmateriaal in aangetroffen is, kan deze bodem niet gedateerd worden. Deze bodem ligt direct op het natuurlijke zand. Daarom is het mogelijk dat deze bodem prehistorisch is. Bij het aanleggen van de rioolsleuven zijn geen behoudenswaardige archeologische waarden verloren gegaan, aangezien grote delen van het plangebied verstoord waren. Aangezien we een bodem hebben aangetoond, is het mogelijk dat zich intacte prehistorische waarden ophouden in het plangebied. Deze bevinden zich dan in zones waar minder verstoord is. Waarschijnlijk is de bodem verstoord onder de straten, maar in tuinen, perkjes en parken is het nog mogelijk om intacte archeologische waarden uit alle periodes aan te treffen.</p> <p><i>Waarneming bij dit onderzoek: 429.417</i></p> <p>Bij de begeleiding zijn geen intacte archeologische waarden ouder dan de Nieuwe Tijd aangetroffen, behalve akkercomplexen. Op basis van het vondstmateriaal dateren wij deze op jonger dan de 17e eeuw. Er is een mogelijke bodem aangetroffen, in de vorm van een humeuze laag.</p>

Bron	omschrijving
	<p>Aangezien hier geen vondstmateriaal in aangetroffen is, kan deze bodem niet gedateerd worden. Deze bodem ligt direct op het natuurlijke zand. Daarom is het mogelijk dat deze bodem prehistorisch is. Bij het aanleggen van de riolsleuven zijn geen behoudenswaardige archeologische waarden verloren gegaan, aangezien grote delen van het plangebied verstoord waren. Aangezien we een bodem hebben aangetoond, is het mogelijk dat zich intacte prehistorische waarden ophouden in het plangebied. Deze bevinden zich dan in zones waar minder verstoord is. Waarschijnlijk is de bodem verstoord onder de straten, maar in tuinen, perkjes en parken is het nog mogelijk om intacte archeologische waarden uit alle periodes aan te treffen.</p> <p>51.802 - Noordwijkerhout - 's Gravendamseweg - N443 - bureauonderzoek</p> <p><u>toelichting:</u> Uit het bureauonderzoek is in beginsel gebleken dat ter plaatse van de (flank van de) strandwal een hoge archeologische verwachting geldt op resten vanaf de prehistorie tot en met de Nieuwe tijd. Voor de strandvlakte geldt in beginsel een lage verwachting op bewoningssporen tot en met de Vroege Middeleeuwen. Voor de Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd geldt een hoge verwachting op bewoningssporen, off-site fenomenen en resten van de oude 's-Gravendamseweg. Het is waarschijnlijk (gelet ook op de bekende bodemkundige gegevens) dat ter plaatse van het huidige cunet de bovengrond plaatselijk tot ca. 0,7/1,0 m -mv verstoord is door (de aanleg van) infrastructuur, kabels en leidingen en het omwerken van grond. De resultaten van het bureauonderzoek geven aanleiding tot aanpassingen in de voorgenomen bouwplannen op de onderzoekslocatie.</p> <p><u>advies:</u> Op basis van dit bureauonderzoek wordt een archeologisch vervolgonderzoek op delen van de onderhavige onderzoekslocatie noodzakelijk geacht. Aangezien de bovengrond ter plaatse van de weg waarschijnlijk over het gehele tracé verstoord is, en vanwege de minimale geplande verstoringsdiepte wordt geadviseerd dat daar waar men alleen onderhoudswerkzaamheden aan het bestaande cunet uit gaat voeren, namelijk aan het fietspad en aan de kruising met de N206, geen archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk is. Ook voor het gedeelte van de tracé waar men alleen in het reeds bestaande riolerings-tracé zal ontgraven, namelijk tussen HMP 1.0 en 1.2, wordt een archeologisch vervolgonderzoek niet noodzakelijk geacht. Conform de gemeentelijke richtlijnen wordt geadviseerd ter plaatse van de geplande parkeerplaats, de aanleg van de rioleringen in een nieuw aan te leggen tracé (tussen HMP 1.2 en 1.6) en op de plek waar de bezinkbak zal worden geplaatst een verkennend booronderzoek uit te voeren om de intactheid van de bodem te bepalen en te bepalen op welke niveaus eventuele archeologische waarden aangetroffen kunnen worden. Deze gebieden bevinden zich in de strandvlakte. Met betrekking tot deze aanbeveling dient contact te worden opgenomen met de bevoegde overheid.</p> <p>52.217 - Noordwijkerhout – N443 - booronderzoek</p> <p><u>toelichting:</u> Vanwege de ligging van een gasleiding en een middenspanningskabel onder het wegdek werd geen toestemming verleend om tussen HMP 1.4 en 1.6 boringen te zetten. Uit het booronderzoek is gebleken dat tot een diepte van ca. 1,3/1,6 m -mv ophooglagen en opgebrachte grond aanwezig is. In de boringen werd een zwak puinhoudende zandlaag waargenomen op een diepte van ca. 1,3-1,7 m -mv (vermoedelijke datering van de puntjes is vanaf de late middeleeuwen – Nieuwe tijd). Er zijn alleen resten van oudere fasen van de weg opgeboord. Gelet op de scherpe overgang van deze opgebrachte grond naar het (natuurlijke) matig veenhoudende zand/zandhoudende veen en het aantreffen van baksteenspikkels in de monsters, is de top van het veen niet meer intact. Er worden in de top van het veen geen intacte archeologische resten verwacht. Onder het veen werd een geleidelijke overgang waargenomen naar het</p>

Bron	omschrijving
	<p>strandvlaktezand. De top van het zandpakket was kalkloos (als gevolg van veenvorming) en naar onderen toe werd het zand kalkrijk. In het zand werden geen vegetatiehorizonten waargenomen, noch archeologische indicatoren. Ook werden inde boringen geen aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van duintjes waarop bewoningssporen vanaf de prehistorie aangetroffen kunnen worden. Een planaanpassing wordt derhalve niet noodzakelijk geacht. Het hoofddoel van het booronderzoek was om te bepalen of er in de ondergrond duin- of strandwalresten aanwezig zijn, waarop bewoningssporen aangetroffen kunnen worden vanaf de prehistorie. Dit is echter niet het geval, waardoor de lage archeologische verwachting voor archeologische resten vanaf de prehistorie voor de onderzoekslocatie bevestigd wordt. Ook in het veen en het eronder gelegen strandzand zijn geen aanwijzingen voor archeologische resten gevonden in de vorm van archeologische indicatoren of bodemvorming. Voor het gedeelte van het tracé tussen 1.4 en 1.6 kan in beginsel geen uitspraak worden gedaan, omdat het hier vanwege de ligging van een gasleiding en een middenspanningskabel niet mogelijk was het booronderzoek uit te voeren. Maar juist vanwege de aanleg van deze kabels en leidingen én omdat in de boringen van de rest van het tracé geen aanwijzingen voor archeologische waarden aangetroffen zijn én vanwege de geologische/geomorfologische gegevens wordt de kans op het aantreffen van intacte archeologische resten (m.n. de aanwezigheid van duin- en strandwalresten) hier gering geacht.</p> <p><u>advies:</u> Op basis van de onderzoeksresultaten van het verkennende booronderzoek wordt een archeologisch vervolgonderzoek voor het onderzoekstracé niet noodzakelijk geacht. Met betrekking tot deze aanbeveling dient contact te worden opgenomen met de bevoegde overheid.</p>
Gemeentelijke kaart	Strandwal, al dan niet met duinen, hoge verwachting vanaf het Neolithicum (AWV3); bij bodemingrepen dieper dan 30 cm -mv en groter dan 100 m2 vroegtijdig archeologisch onderzoek

Tabel 2: Bekende waarden in tot ca. 500 m van het plangebied.

2.6 Gespecificeerde verwachting

Het plangebied bevindt zich waarschijnlijk binnen een strandvlakte, al dan niet met afgevlakte duinen. Ten oosten van het plangebied bevindt zich de strandwal van Noordwijkerhout. Op de strandwal en de flanken hiervan kunnen archeologische resten vanaf het Neolithicum voorkomen. In de omgeving van het plangebied heeft grondverzet plaatsgevonden in het kader van zandwinning. Uit historische en actuele hoogtegegevens lijkt naar voren te komen dat het plangebied recentelijk is opgehoogd, waarschijnlijk bij het bouwrijp maken van het industrieterrein waarbinnen het plangebied.

De archeologische verwachting wordt als volgt gespecificeerd:

1. Datering : Vanaf Neolithicum.
2. Complextype : Alle complextypen.
3. Omvang : Onbekend
4. Diepteligging : Grondsporen worden verwacht in de top van de C-horizont, naar verwachting vanaf 60 cm -mv. Indien in het plangebied duinen voorkomen is het mogelijk dat in het plangebied sprake is van meerdere overstoven niveaus.

-
5. Gaafheid, conservering en verstoringen: Mogelijk verstoord als gevolg van zandwinning en grondbewerkingen voor de bollenteelt.
 6. Locatie : Hele plangebied.
 7. Uiterlijke kenmerken: Spreiding van aardewerk en/of vuursteen, grondsporen, archeologisch laag (vondstlaag).

3 Booronderzoek

3.1 Methode

Het veldonderzoek is uitgevoerd zoals voorgeschreven in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 3.3,¹³ in het bijzonder het hoofdstuk "protocol 4003 inventariserend veldonderzoek overig". Het veldonderzoek bestond uit een booronderzoek (specificatie VS03).

Op basis van de grootte van het plangebied en de archeologische verwachting zijn vijf boringen geplaatst. Deze zijn zo goed mogelijk verspreid over het gebied.

De boringen zijn gezet met een 7 cm Edelmanboor tot op 200 cm -mv (top strandafzettingen).

De boringen zijn gezet met het doel de bodemopbouw te verkennen. Met de verkenning wordt inzicht verkregen in de vormeenheden van het landschap, voor zover deze van invloed zijn op de locatiekeuze in het verleden. Hiermee kunnen kansarme zones worden uitgesloten en kansrijke zones worden geselecteerd.

De opgeboorde grond is systematisch uitgelegd op een plastic zeil. Alle uitgelegde boorprofielen zijn gefotografeerd. De opgeboorde grond is onderzocht door deze te versnijden en te verbrokkelen. Hoewel niet het doel van de verkennende fase is wel gelet op archeologische indicatoren. De bodemtextuur en archeologische indicatoren zijn beschreven volgens ASB 1.1 van het NITG-TNO. In de ASB wordt onder meer de standaard classificatie van bodemmonsters volgens NEN 5104 gehanteerd.¹⁴ De gegevens in het veld zijn digitaal geregistreerd in het programma PIM 3.1. De X en Y coördinaten van de boringen zijn ingemeten ten opzichte van de lokale topografie met een meetlint.

Het Plan van Aanpak is goedgekeurd door de deskundige van de gemeente Noordwijkerhout d.d. 2-7-2015. Het veldwerk is uitgevoerd door Derrick de Ruiter.

3.2 Resultaten

De locatie van de boringen staat in fig. 15 weergegeven. De boorgegevens staan in Bijlage 1.

Globaal zijn drie verschillende pakketten te onderscheiden.

pakket 1: Het onderste pakket bestaat uit matig siltig, matig grof, vaak kalkrijk, licht grijs zand. Het pakket bevat rietresten, is slecht gesorteerd en slecht afgerond. De top van dit pakket bevindt zich tussen 125 en 140 cm -mv. In boorprofiel 1 is de top van het pakket kalkloos en in boorprofiel 4 is het hele pakket kalkloos. Dit pakket is niet bereikt in boring 3 en 5.

pakket 2: Een pakket bestaand uit matig fijn, matig siltig, grijs zand van 15 tot 20 cm dik met bruine vlekken. Dit pakket is aanwezig in boorprofielen 1 en 4 en ligt direct op pakket 1.

pakket 3: Het bovenste pakket bestaat uit humeus, matig fijn donker bruin-grijs zand. Het pakket bevat bruine en grijze vlekken en puinfragmenten. Het pakket is 105 tot 140 cm dik. Boring 3 en 5 zijn in dit pakket gestuit op ondoordringbaar puin op een diepte van 45 en 35 cm -mv.

13 (CCvD 2013)

14 (Bosch 2008; Nederlands Normalisatie Instituut 1989)

3.3 Interpretatie

Pakket 1 kan worden geïnterpreteerd als strand- of duinzand. Op basis van de slechte afronding en slechte sortering is het waarschijnlijk dat de afzettingen strandafzettingen betreffen. Dergelijke afzettingen worden over het algemeen niet aantrekkelijk geacht voor bewoning. Ook zijn in het pakket geen humeuze lagen aangetroffen die wijzen op een potentieel bewoningsniveau.

Pakket 2 wordt geïnterpreteerd als een AC-horizont op grond van de ligging op pakket 1 en vanwege de aanwezigheid van vlekken met kenmerken van zowel het bovenliggende als de onderliggende pakket. Het pakket betreft een vermenging van de onderzijde van de bovenliggende A horizont en de onderliggende C horizont. Deze vermenging is waarschijnlijk ontstaan door zandwinningswerkzaamheden en/of bij de bouw van de huidige bebouwing.

Pakket 3 wordt op basis van de dikte en de bijmenging met puin geïnterpreteerd als een recent opgebracht pakket. De ondoordringbare laag onder dit pakket in boorprofielen 3 en 5 wordt geïnterpreteerd als recent puin.

4 Conclusie

De volgende onderzoeksvragen zijn in dit onderzoek gebruikt:

- Waaruit bestaan de voorgenomen bodemingrepen?

De beoogde ingreep bestaat uit de bouw van een bedrijfspan. De verstoringdiepte is nog niet bekend. Waarschijnlijk zal de open ontgraving reiken tot ca. 80 cm -mv, mogelijk wordt er ook gebruik gemaakt van funderingspalen.

- Wat is de landschappelijke ligging van het plangebied in termen van geomorfologie, geologie en bodemkunde?

Het plangebied bevindt zich waarschijnlijk binnen een strandvlakte, al dan niet met afgevlakte duinen. Ten oosten van het plangebied bevindt zich de strandwal van Noordwijkerhout. In de omgeving van het plangebied zijn kalkhoudende enkeerdgronden gekarteerd. Op basis van historische en actuele hoogtegegevens wordt geconcludeerd dat het plangebied recentelijk is opgehoogd.

- Is sprake van een natuurlijke (intacte) bodemopbouw of is deze (deels) verstoord? Indien sprake is van verstoringen, wat is de diepte en omvang van de verstoring?

In de ondergrond van het plangebied zijn strand- of duinafzettingen aangetroffen. De top van dit pakket bevindt zich tussen 125 -140 cm -mv. Hierboven bevindt zich een recentelijk opgebracht pakket.

- Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?

Er zijn geen aanwijzingen voor archeologische waarden in het plangebied. In de strand- en duinafzettingen zijn geen humeuze lagen aangetroffen die wijzen op een potentieel bewoningsniveau.

- Indien er (mogelijk) archeologische waarden aanwezig zijn:

- Worden deze archeologische waarden verstoord door de voorgenomen bodemingrepen? Zo ja, op welke wijze?

Niet van toepassing.

- Welke maatregelen kunnen worden genomen om voldoende rekening te houden met deze archeologische waarden?

Niet van toepassing.

5 Advies

Bureau voor Archeologie adviseert het plangebied vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling.

Dit onderzoek is met de grootst mogelijke zorgvuldigheid uitgevoerd. Het is echter nooit uit te sluiten dat toch archeologische resten worden aangetroffen bij de graafwerkzaamheden. Eventuele archeologische resten is men verplicht te melden bij de Minister van OCW in overeenstemming met artikel 53 van de Monumentenwet uit 1988. In dit geval wordt aangeraden om contact op te nemen met de gemeente Noordwijkerhout.

6 Literatuur

- Alterra. 2004. "Geomorfologische Kaart Nederland (GKN) Landsdekkend digitale bestand." Wageningen.
- Alterra Wageningen UR. 2012. "BISNederland." *Bodemkaart 1 : 50 000*. <http://www.bodemdata.nl/>.
- ARCHIS - Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. 2015. "Archis." <http://archis2.archis.nl/archisii/html/index.html>.
- Bosch, J.H.A. 2008. "Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 1.1: Op basis van de Standaard Boor Beschrijvingsmethode versie 5.2." 2008-U-R0881/A. Deltares-rapport.
- CCvD. 2013. "Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) versie 3.3." Centraal College van Deskundigen.
- Kadaster. 1811. "Kadastrale Minuten." 1832. <http://watwaswaar.nl/>.
- . 2013. "BAG-Viewer." <http://bagviewer.geodan.nl/index.html>.
- Kadaster - PDOK. 2014. *AHN2 - Kadaster*. <http://nationaalgeoregister.nl/geonetwork/srv/dut/search#|fff9d7cf-9929-4dde-98b8-06ceda7e5610>.
- Markus, W.C., C. van Wallenburg, G.G.L. Steur, en W. Heijink. 1982. "Bodemkaart van Nederland schaal 1 : 50.000 : toelichting bij de kaartbladen 30 West 's-Gravenhage en 30 Oost 's-Gravenhage." Wageningen: Stiboka. <http://edepot.wur.nl/117791>.
- Meetkundige Dienst RWS. 1942. "Tophoogte MD: Historisch hoogtepunten bestand." 1983. <http://www.rijkswaterstaat.nl/apps/geoservices/geodata/dmc/tophoogte/productinfo/metainfo/tophoogte.xml>.
- de Mulder, E.F.J. 2003. *De ondergrond van Nederland*. Wolters-Noordhof: Groningen [etc.].
- Nederlands Normalisatie Instituut. 1989. *Geotechniek: classificatie van onverharde grondmonsters*. Delft: Nederlands Normalisatie-instituut.
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, en Data Archiving and Networking Services. "e-depot voor de Nederlandse archeologie." <http://www.edna.nl>.
- Schutte, I.A. 2007. "Naar een realistische en duurzame omgang met het archeologisch erfgoed in de gemeente Noordwijkerhout." RAAP-RAPPORT 1458.
- SIKB. 2010. "Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) Landbodems." SIKB.

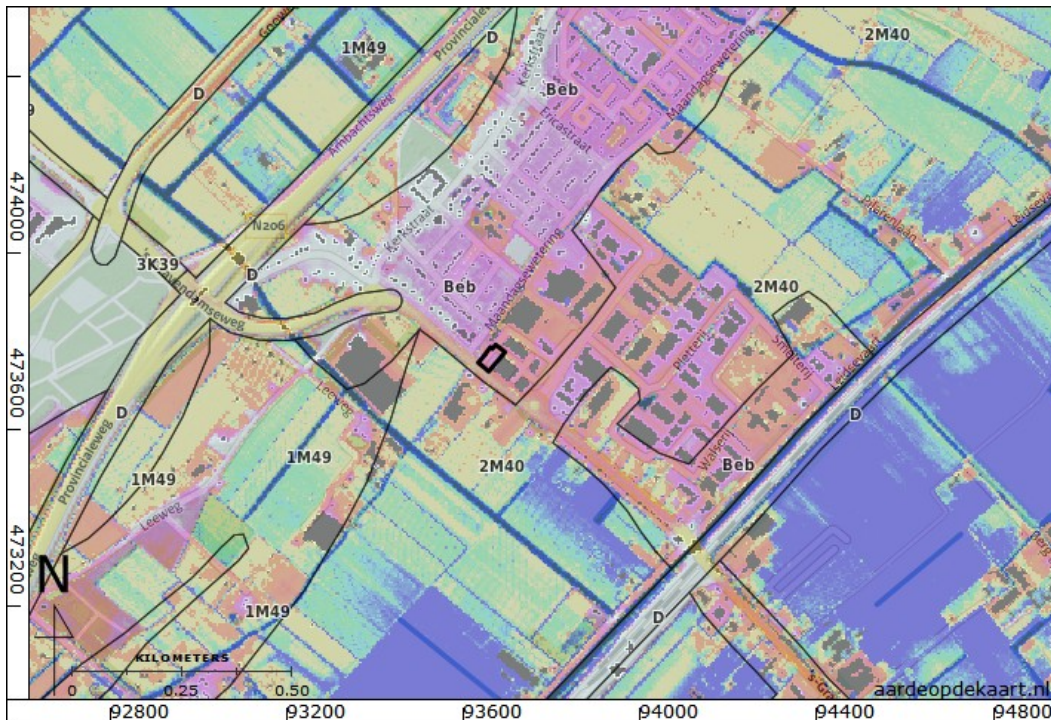
Figuren

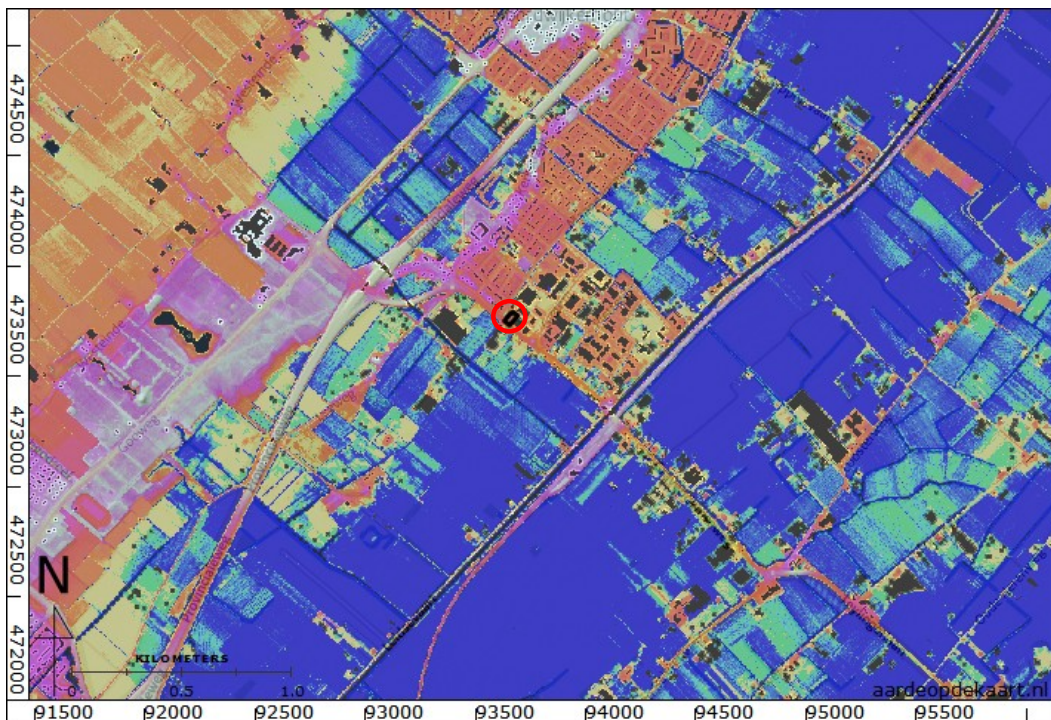
Figuur 3: Het plangebied geprojecteerd op de luchtfoto.

Figuur 4: Foto van het plangebied.

Figuur 5 Geomorfologische kaart en AHN. Legenda: Beb = bebouwde kom, 2M40 = ingesloten strandvlakte +/- vervlakte duinen, 1M49 = afgegraven/geëgaliseerde duinen/strandwallen, D = dijk, 3K39 = strandwal (Alterra 2004; Kadaster - PDOK 2014).

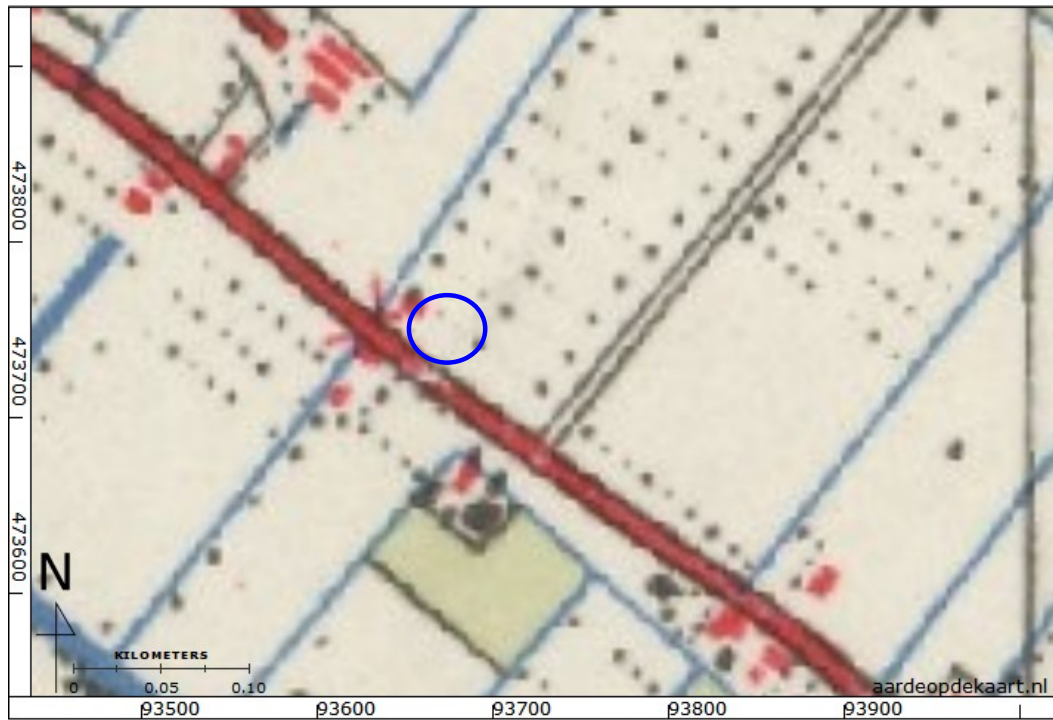
Figuur 6: Het plangebied geprojecteerd op het AHN. Legenda: blauw = ca. -0,2 m NAP; groen = ca. -0,1 m NAP; geel = ca. 0,0m NAP; oranje = ca. 0,3 m NAP; roze = ca. 1,0 m NAP; grijs ca. 2 m NAP (Kadaster - PDOK 2014).

Figuur 7: Kadastrale minuut uit 1811-1832 (Kadaster 1811).

Figuur 8: Bonnekaart 1877.

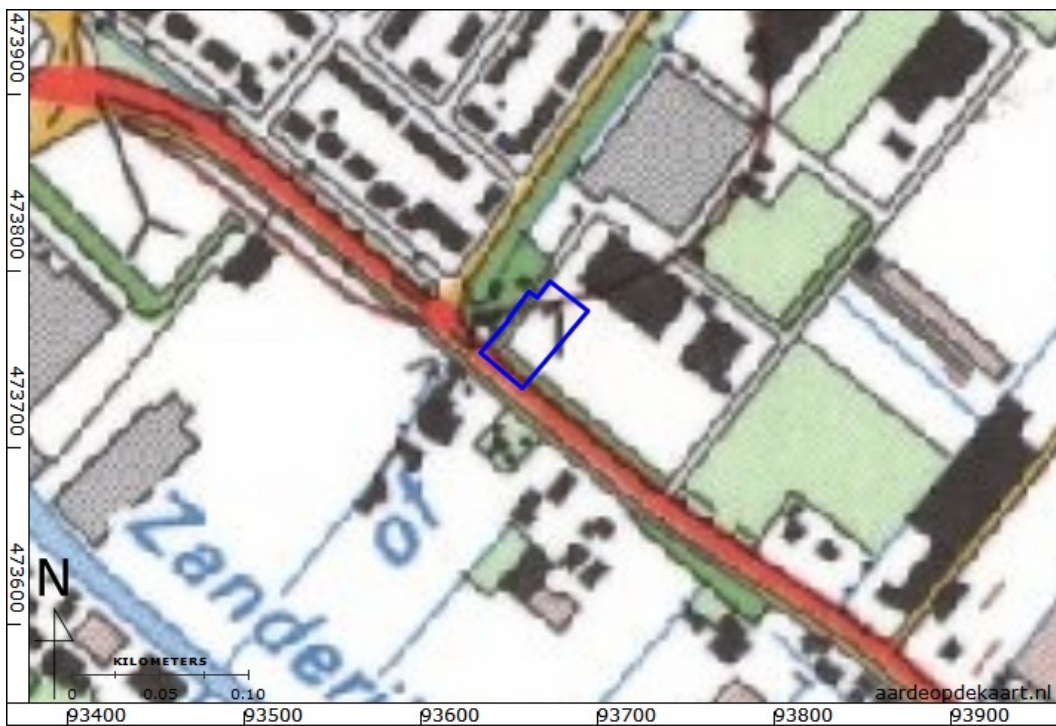
Figuur 9: Topografische kaart 1951.

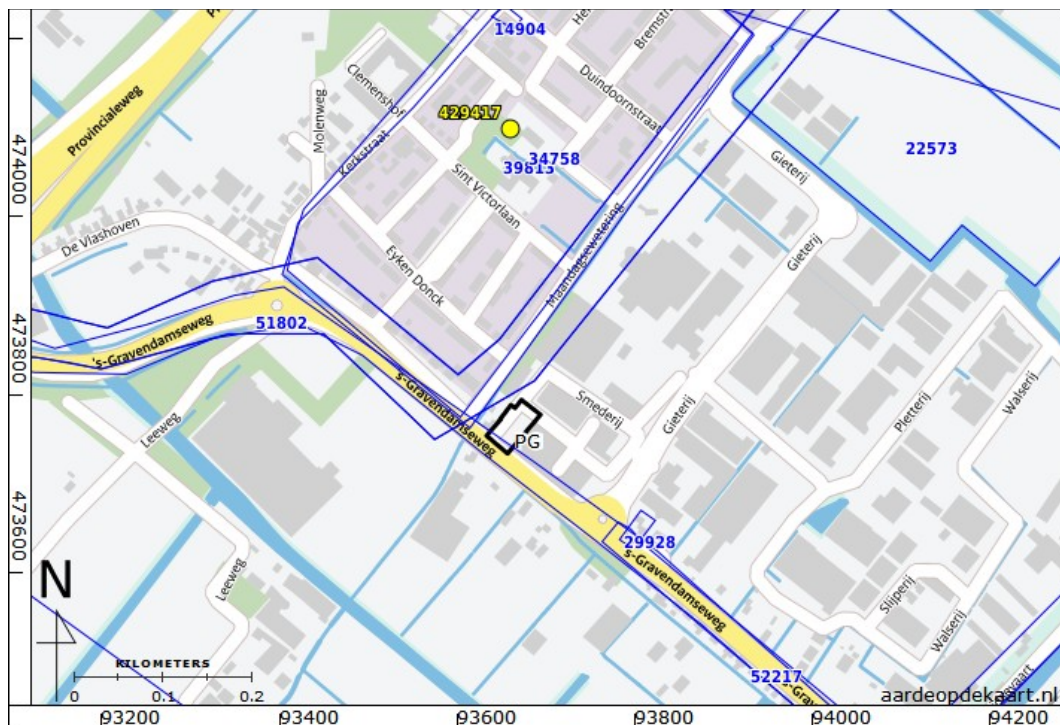
Figuur 10: Topografische kaart 1958.

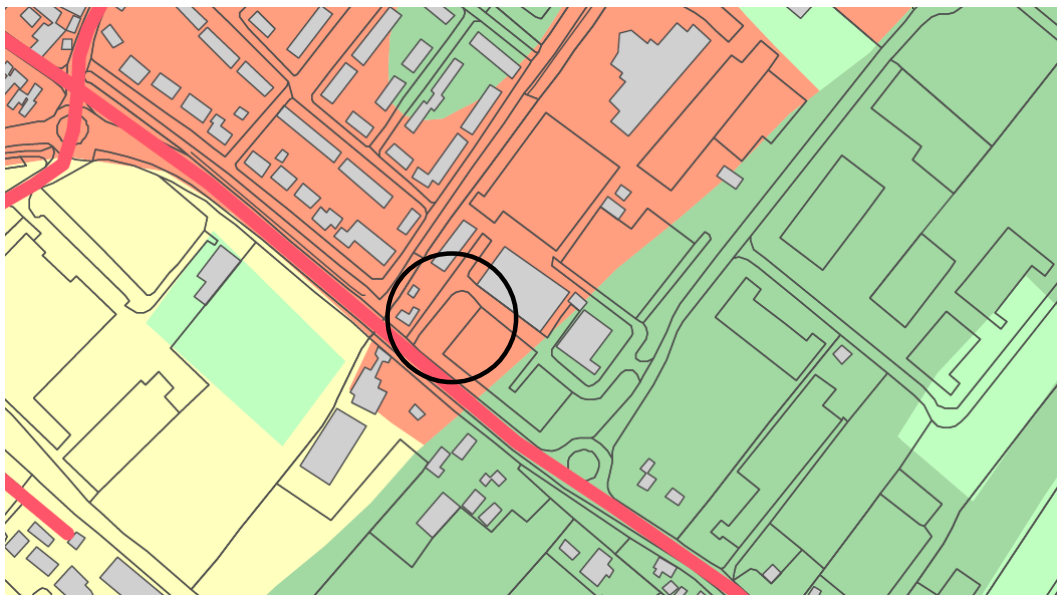
Figuur 11: Topografische kaart 1981.

Figuur 12: Topografische kaart 1995.

Figuur 13: Waarnemingen (geel) en onderzoeksmeldingen (blauw) in het onderzoeksgebied (ARCHIS - Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2015).

Figuur 14 Locatie van het plangebied op de beleidskaart van de gemeente Noordwijkerhout. Legenda: oranje = hoge verwachting; geel = middelmatige verwachting; groen = lage verwachting (Schutte 2007).

Figuur 15: Boorpuntenkaart.

Bijlage 1: Boorbeschrijvingen

nr.	grens (cm - mv)		grondsoort	bijmenging	mediaan	kleur	kalkgehalte	bodemhorizonten	overig
	boven	onder							
1									
	0	70	zand	matig humeus; matig siltig; zwak grindig	matig fijn	donker-bruin	kalkrijk	antropogeen dek; A-horizont	spoor schelpmateriaal; opgebracht, spoor puin; spoor grijze vlekken
	70	105	zand	matig siltig; zwak humeus	matig fijn	donker-grijs	kalkrijk	A-horizont; antropogeen dek	weinig bruine vlekken; wortels, spoor puin, opgebracht
	105	125	zand	matig siltig	matig fijn	grijs	kalkloos	AC-horizont	spoor bruine vlekken; slecht gesorteerd, slecht afgerond, strand, menglaag
	125	160	zand	matig siltig	matig grof	licht-grijs	kalkloos	C-horizont	
	160	200	zand	matig siltig	matig grof	licht-grijs	kalkrijk	C-horizont	strand, riet; spoor plantenresten
2									
	0	70	zand	zwak grindig; matig humeus; matig siltig	matig fijn	bruin-grijs	kalkloos	A-horizont; antropogeen dek	opgebracht, matig puin
	70	140	zand	matig siltig; matig humeus	matig fijn	bruin-grijs	kalkarm		weinig grijze vlekken; opgebracht, matig vlekken
	140	200	zand	matig siltig	matig grof	licht-grijs	kalkrijk	C-horizont	strand
3									
	0	40	zand	matig humeus; matig siltig	matig fijn	donker-bruin- grijs	kalkloos	A-horizont; antropogeen dek	opgebracht
	40	45	zand	matig siltig; sterk grindig; matig humeus	matig fijn	donker-bruin- grijs	kalkloos		drie pogingen; ondoordringbaar puin
4									
	0	65	zand	matig grindig; matig humeus; matig siltig	matig fijn	donker-bruin- grijs	kalkloos	A-horizont; antropogeen dek	weinig grijze vlekken; ophoog
	65	67	zand	matig humeus; matig siltig	matig fijn	donker-bruin- grijs	kalkloos	A-horizont; antropogeen dek	opgebracht; weinig grijze vlekken; veel baksteen
	67	110	zand	sterk humeus; matig siltig	matig fijn	donker-grijs	kalkloos	A-horizont; antropogeen dek	weinig grijze vlekken; opgebracht

nr.	grens (cm - mv)		grondsoort	bijmenging	mediaan	kleur	kalkgehalte	bodemhorizonten	overig
	boven	onder							
	110	125	zand	matig siltig; zwak humeus	matig fijn	grijs	kalkloos	AC-horizont; antropogeen dek	veel donker-bruine vlekken; menglaag
	125	160	zand	matig siltig	matig grof	licht-grijs	kalkloos	C-horizont	strand, slecht gesorteerd, slecht afgerond
	160	200	zand	matig siltig	matig grof	licht-grijs	kalkloos	C-horizont	strand, riet, slecht gesorteerd, slecht afgerond; spoor plantenresten
5									
	0	30	zand	matig humeus; matig siltig; zwak grindig	matig fijn	donker-bruin- grijs	kalkloos	A-horizont; antropogeen dek	opgebracht; weinig grijze vlekken
	30	35	zand	zwak grindig; matig humeus; matig siltig	matig fijn	donker-bruin- grijs	kalkloos	A-horizont; antropogeen dek	weinig grijze vlekken; opgebracht, ondoordringbaar puin: veel baksteen